

Veranderde levenslopen

De levensloop van de man of vrouw die in 1900 is geboren ziet er heel anders uit dan van iemand die geboren is in 1970. De laatste gaat eerder uit huis, trouwt later en veelal pas na een paar jaar samenwonen. Paren stellen het krijgen van kinderen uit en gaan ook gemakkelijker uit elkaar.

Voor de meeste jongeren vormt het verlaten van het ouderlijk huis de eerste stap naar het stichten van een eigen gezin. Mannen en vrouwen die aan het begin van de twintigste eeuw werden geboren, verlieten nog op tamelijk late leeftijd het ouderlijk huis. De leeftijd waarop de helft van de vrouwen uit huis was, lag op ongeveer 23 jaar, terwijl de helft van de mannen pas kort voor hun 25ste uit huis was. Daarna vond een daling plaats van de leeftijd waarop de helft van de jongeren uit huis was tot ongeveer 21 jaar voor vrouwen en 22,5 jaar voor mannen geboren tussen 1951 en 1960. Bij de jongste geboortecohorten lijkt weer sprake te zijn van een lichte stijging van de leeftijd bij uit huis gaan.

Afnemende variatie

Wat verder opvalt is dat steeds meer jongeren rond dezelfde leeftijd uit huis gaan. Onder cohorten geboren aan het begin van de twintigste eeuw bestond nog heel veel variatie in de leeftijd waarop mensen uit huis gingen. Er zat acht à negen jaar tussen het moment waarop een kwart van alle mannen en vrouwen uit huis was en het moment waarop driekwart het ouderlijk huis

had verlaten. Voor mannen en vrouwen geboren tussen 1941 en 1950 was dit gedaald tot ruim vier jaar. Deze ontwikkeling suggereert dat er sprake is van een standaardisering van het proces van uit huis gaan. Overigens tekent zich bij de jongste geboortecohorten een tendens tot destandaardisering af en ligt de afstand waarop een kwart, respectievelijk driekwart van de mannen en vrouwen het huis uit is al boven de vijf jaar.

Relatievorming

Steeds minder jongeren gaan gelijk nadat ze uit huis gaan met een partner samenleven. Van de mannen en vrouwen geboren tussen 1931 en 1940 deed nog ruim zestig procent dit en haast altijd binnen het huwelijk. Ongehuwd samenwonen was binnen die cohorten nog uitzonderlijk. Mensen geboren na 1940 vinden het steeds gewoner om eerst zelfstandig of met anderen te gaan wonen. Minder dan de helft gaat gelijk met een partner samenleven. Dit komt doordat jongeren vaker dan vroeger een vervolopleiding volgen waarvoor ze op zichzelf gaan wonen, maar ook doordat zij pas op latere leeftijd aan een relatie beginnen en langer hechten aan zelfstandigheid.

Laat trouwen

Mannen en vrouwen die aan het begin van de twintigste eeuw zijn geboren, trouwden laat. De leeftijd waarop de helft van de mannen was getrouwd lag rond 28,5 jaar, voor vrouwen was dit bijna 27 jaar. Daarnaast trouwden relatief veel mannen en vrouwen niet. Ongeveer 20 procent was op 35-jarige leeftijd nog steeds ongehuwd. Dit patroon van laat trouwen en een hoog aandeel ongehuwden was wijdverbreid in grote delen van Europa. Men trouwde wanneer men op eigen benen kon staan. Veel personen kwamen aan het huwelijk niet toe.

Dankzij de toegenomen welvaart en de vergroting van de bestaanszekerheid werd trouwen in de loop van de tijd steeds populairder. Men trouwde eerder en bovendien rond dezelfde leeftijd. Dit proces van standaardisering bereikte zijn hoogtepunt onder mannen en vrouwen die in de jaren veertig zijn geboren. Zij trouwden op jonge leeftijd en de helft trouwde binnen een periode van vier à vijf jaar. Onder jongere geboortecohorten vindt juist weer een duidelijke destandaardisering van de huwelijkssluiting plaats. Men trouwt veel later en er is meer variatie in de leeftijd waarop men dat doet.

Het uitstel van huwelijkssluiting onder jongere cohorten hangt natuurlijk nauw samen met de toegenomen populariteit van het ongehuwd samenwonen. Slechts twee à drie procent van de mannen en vrouwen die geboren zijn aan het begin van de twintigste eeuw woonde ongehuwd samen. Onder cohorten geboren na 1940 verandert dit echter snel. Van de paren die tussen 1961 en 1970 zijn geboren trouwt tweederde al niet meer maar gaat ongehuwd samenwonen. Wat eerst uiterst afwijkend was, is dus de normaalste zaak van de wereld geworden. In de meeste gevallen gaat het om uitstel van huwelijkssluiting. Als er geen ontbinding van de relatie plaatsvindt, dan is onder hen die geboren

zijn tussen 1961 en 1970 driekwart na vier à vijf jaar (alsnog) gehuwd. De huwelijksleeftijd is sinds de jaren vijftig dan ook fors gestegen.

Relatieontbinding

Scheiding kwam onder de oudste geboortecohorten nauwelijks voor. Slechts twee procent van degenen geboren voor 1940 maakte binnen vijf jaar nadat ze met een partner waren gaan samenleven een relatieontbinding mee. In de daaropvolgende geboortecohorten stijgt het aandeel eerste partnerrelaties dat binnen korte tijd wordt ontbonden pijlsnel. Van degenen geboren tussen 1961 en 1970 had 15 à 20 procent dit binnen vijf jaar meegemaakt.

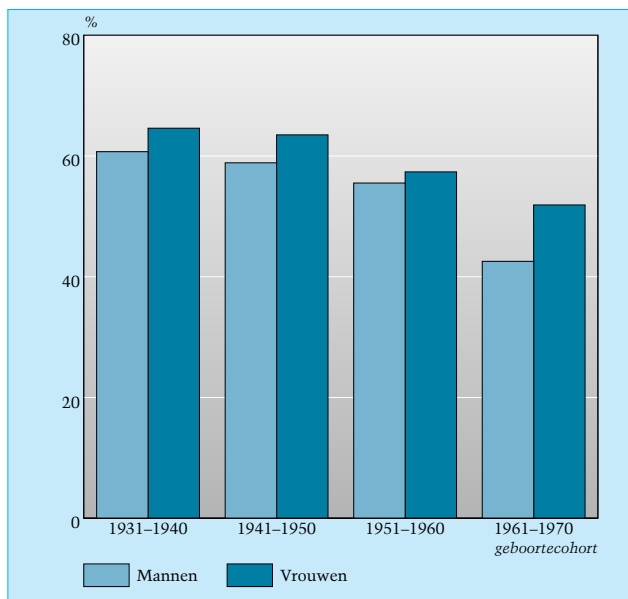
Er zijn twee verklaringen voor de stijging in relatieontbinding. De eerste is de groei van het aandeel ongehuwde samenwonerelaties in alle eerste partnerrelaties. Deze samenwonerelaties zijn kwetsbaarder dan gehuwde samenleefrelaties. De tweede verklaring is de stijging van het aantal huwelijken dat wordt ontbonden. Het resultaat van de ontwikkelingen in relatievorming en -ontbinding is dat mannen en vrouwen in de jongere geboortecohorten steeds vaker relatiepatronen blijken te hebben die afwijken van het voor het standaardgezin karakteristieke patroon: ongehuwd samenwonen neemt in populariteit toe en er is een groei van het aandeel ontbonden relaties.

Eerste kind

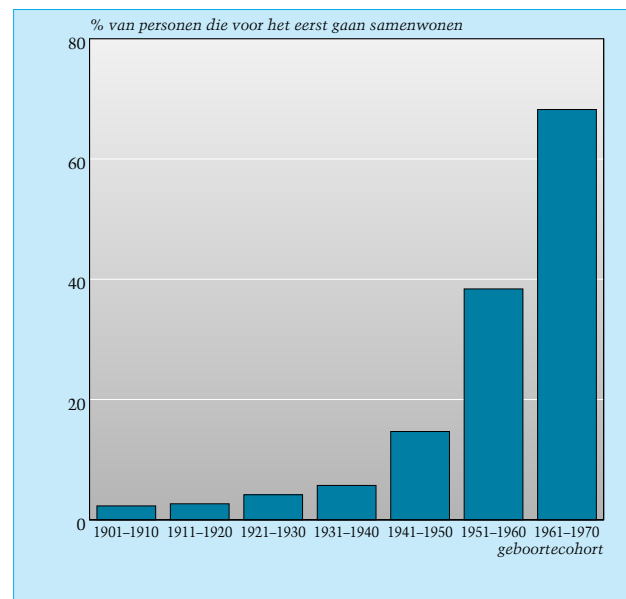
Aan het begin van de twintigste eeuw was het kindertal in Nederland weliswaar hoog, maar dat gold ook voor de leeftijd waarop men voor het eerst kinderen kreeg. Men begon laat met kinderen krijgen en veel mensen bleven kinderloos.

De trends komen in grote lijnen overeen met die van de leeftijd

Samenwonen na uit huis gaan, naar geslacht

Ongehuwd samenwonen

bij eerste huwelijksluiting. Onder mannen geboren aan het begin van de twintigste eeuw was de leeftijd waarop de helft van alle mannen een eerste kind had gekregen bijna 31 jaar. Onder mannen geboren tussen 1941 en 1950 had de helft van de mannen op 28-jarige leeftijd een kind. Voor vrouwen zijn deze leeftijden 29,5 jaar en 25,5 jaar. Tegelijkertijd kregen steeds meer mannen en vrouwen rond dezelfde leeftijd een eerste kind. Er was duidelijk sprake van een proces van standaardisering. Onder cohorten geboren na 1950 vond een spectaculaire stijging plaats van de leeftijd waarop men een eerste kind kreeg. Mannen en vrouwen geboren tussen 1961 en 1970 waren gemiddeld ouder bij de geboorte van hun eerste kind dan mannen en vrouwen die aan het begin van de eeuw geboren waren. Daarnaast is er een grotere variatie ontstaan in de leeftijd waarop men het eerste kind krijgt. Met andere woorden: ook hier is sprake van een proces van destandaardisering.

Kinderloosheid

De ontwikkeling in kinderloosheid onder vrouwen vertoont een duidelijke dalende tendens tussen geboortecohort 1901–1910 en geboortecohort 1931–1940. Het percentage kinderloze vrouwen in het oudste geboortecohort ligt rond de 26 procent, terwijl dit is gedaald tot 11 procent onder vrouwen geboren tussen 1931 en 1940. Daarna stijgt het aandeel kinderloze vrouwen weer tot ruim 15 procent onder vrouwen geboren tussen 1951 en 1960. Dit percentage kinderlozen ligt dus nog altijd aanzienlijk onder de percentages kinderlozen onder cohorten die aan het begin van de twintigste eeuw zijn geboren. In de loop van de tijd zijn de oorzaken van kinderloosheid echter veranderd. Onder de oudste cohorten zijn er veel kinderlozen omdat velen ongehuwd bleven. De stijging van de kinderloosheid onder jongste geboorte-

cohorten wordt wel toegeschreven aan de toegenomen mogelijkheden voor de vervulling van rollen los van een gezinsleven.

Breuklijn

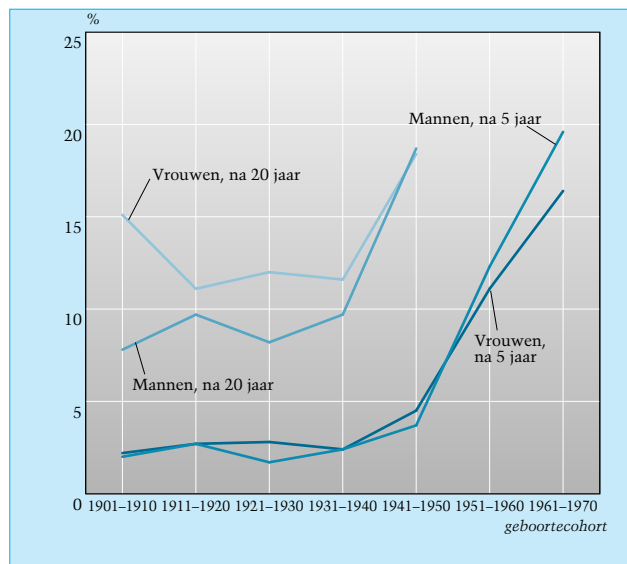
De breuklijn tussen de perioden van standaardisering en destandaardisering ligt aan het begin van de jaren zeventig. Dit is de periode waarin de cohorten geboren aan het begin van de jaren vijftig hun entree in het volwassen leven maken, en zij zijn het bij wie de omslag naar meer variatie heeft plaatsgevonden. Die omslag heeft zich overigens niet tot deze cohorten beperkt, maar heeft wel degelijk vat gekregen op oudere cohorten. Zo neemt de kans op scheiding al sterk toe voor mannen en vrouwen geboren tussen 1941 en 1950. De kans op spoedige hertrouw neemt al fors toe voor vrouwen geboren tussen 1931 en 1940.

De breuklijn heeft niet alleen het gedrag van geboortecohorten beïnvloed die op dat moment nog in hun formatieve fase verkeerden, maar ook dat van oudere geboortecohorten. Echter, omdat deze oudere geboortecohorten al een belangrijk deel van hun levensloop hadden doorlopen, waren de gevolgen van de culturele veranderingen van de jaren zeventig minder diepgaand dan voor degenen die nog grote keuzen rond gezin en werk moesten maken. ▶

Aart Liefbroer en Pearl Dykstra
(Nederlands Interdisciplinair Demografisch
Instituut, Den Haag)

A.C. Liefbroer en P.A. Dykstra, *Levenslopen in verandering. Een studie naar ontwikkelingen in de levenslopen van Nederlanders geboren tussen 1900 en 1970*. Sdu Uitgevers. (Den Haag 2000)

Kans op ontbinding van de eerste relatie naar geslacht en duur van de relatie

Kinderloos op 40-jarige leeftijd, naar geslacht

